

2021-09-14

DNR: MIUN 2021/1446

Till: a.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia:

jonas.brynhildsen@regeringskansliet.se

Ds 2021:18, Omställningsstudiestöd - för flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden

(U2021/02963)

Mittuniversitetet har beretts möjlighet att yttra sig över rubricerad utredning och avger följande yttrande.

Sammanfattning

Mittuniversitetet ställer sig, både som utbildningsanordnare och arbetsgivare, positivt till grundtanken med livslångt lärande och att insatser som kan stärka den möjligheten är bra – intentionen är god. Det är dock överlag svårt att avgöra om förslagen är samhällsekonomiskt kostnadseffektiva, d v s att se värdet av förslagen och om förslagen gynnar enbart individen eller samhället. Det är helt enkelt lättare att bedöma förslagets insatser än dess effekter. Förslagen uppfyller dock syftet med omställningsstudiestödet, d v s att möjliggöra kompetensutveckling för yrkesverksamma med aktuell förankring på arbetsmarknaden.

Yttrande i sin helhet

Kap 1.1, 17§ Förslag till lag om omställningsstudiestöd

Enligt §3 (1974:981) tillkommer rätt till tjänstledighet för studier arbetstagare som varit anställda hos arbetsgivaren de senaste sex månaderna, eller sammanlagt minst tolv månader under de senaste två åren. Det innebär att en nyanställd medarbetare har rätt till tjänstledighet för studier efter sex månaders anställningstid. Detta skulle även gälla forskarstuderande (sid 25.)

Kontakt

Telefon 010-142 80 00
Webb miun.se

Campus

Sundsvall Holmgatan 10, SE-851 70 Sundsvall
Östersund Kunskapens väg 8, SE-831 25 Östersund

vilket får konsekvenser för kompetensförsörjningen inom universitets- och högskolesektorn.

Mittuniversitetet anser att det finns skäl att överväga en längre kvalificeringstid för nyanställda och om forskarstuderande ska omfattas med tanke på vad omställningsstudiestödet syftar till.

Kap 2.5 Ett mer rekryterande studiestöd kan få fler vuxna att vilja vidareutbilda sig

Ett nytt parallellt offentligt studiestöd – omställningsstudiestöd – ska införas. Syftet med stödet är att förbättra förutsättningarna för vuxna att finansiera studier för att stärka deras framtida ställning på arbetsmarknaden. Omställningsstudiestödet ska bestå av omställningsbidrag och en frivillig lånedel. (s. 93).

Mittuniversitetet anser att det är oklart på vilket sätt omställningsstudiestödet står i relation till förslaget om arbetsgivarens utökade ansvar för kompetensutveckling. (Se även synpunkt nedan för kap 5.5, s 144.)

Det är rimligt att anta att den som studerat och återvänder förväntar sig en annan befattning och/eller förändrade lönevillkor vilket arbetsgivaren inte kan möta om inte personen själv söker och får en annan tjänst. Alternativt kan den återvändande välja att avsluta sin tjänst för att arbeta hos en annan arbetsgivare. Dessa alternativ får inte bara konsekvenser för kompetensförsörjningen utan också för ekonomin. (Bör därmed anges som konsekvenser i remissens kapitel 13.)

Mittuniversitetet vill också påpeka att visstidsanställningar kommer att användas för att ersätta tjänstlediga, vilket kommer att öka andelen medarbetare utan tillsvidareanställning. (Bör därmed också anges som konsekvens i remissens kapitel 13.)

Kap 4.4.1 om etableringsvillkor (s. 116) och förslag 4.4.5 om att förvärvsarbete ska ha varit huvudsyssla under kvalificeringstiden (s. 123)

Etableringsvillkoret syftar till att säkerställa att omställningsstudiestödet går till yrkesverksamma som är i behov av att ställa om eller fördjupa sina kunskaper för att stärka sin ställning på arbetsmarknaden. Förslaget kan beviljas från det år en person fyller 27 år. Yngre och individer som ännu inte är väletablerade på arbetsmarknaden ska vara hänvisade till det ordinarie studiemedelssystemet även fortsättningsvis.

Mittuniversitetet anser att dessa system därmed riskerar överlappning och att det inte tydligt signalerar att omställningsstudiestödet är för kompetensutveckling och att annat utbildningsbehov på arbetsmarknaden ska tillgodoses via befintliga system.

Kravet på att förvärvsarbete ska ha varit huvudsyssla under kvalificeringstiden för att få räknas innebär att den sökande inte får ha tagit emot studiemedel/studiestartsstöd under mer än halva kvalificeringstiden. I teorin kan en arbetstagare ha arbetat 50% och studerat på annan utbildning resterande 50% och ändå ha rätt att få omställningsstudiestöd.

Mittuniversitetet anser att det borde ställas högre krav på arbetets omfattning när övrig syssla har varit studier för att undvika att systemen överlappar.

Kap 5 Utbildningar som ska ge rätt till omställningsstudiestöd

Mittuniversitetet menar att det här (alternativt under annat kapitel) är lämpligt att tillstyrka att tillträdesreglerna för utbildning ska vara desamma för den här gruppen studenter, som för andra grupper (likabehandling, transparens).

Kap 5.1 Utbildningar i Sverige som ger rätt till studiestöd enligt studiestödslagen

Utlandsstudier ska inte ge rätt till omställningsstudiestöd. (s 131)

Mittuniversitetet menar att detta talar emot vad som anges i kap 2.4 om att dagens arbetsliv bland annat präglas av globalisering samt kap 4.4.4, d v s att "för en kunskapsintensiv ekonomi är det positivt med det kunskapsutbyte som en rörlig arbetskraft mellan länder medför".

Kap 5.3 (sista stycket) En utbildning måste omfatta minst en veckas heltidsstudier för att ge rätt till omställningsstudiestöd (sista stycket, s 136)

Validering som ges inom en kurs eller utbildning ger rätt till omställningsstudiestöd.

Menar utredaren att tillgodoräknande till del av utbildning inte påverkar studiestödet? Kap 5.5 motsäger dock detta i och med att det inte ska vara möjligt att erhålla stöd om bevis över likvärdig utbildning redan innehas. Kap 9.8 talar åter för detta.

Kap 5.5: Utbildningen ska stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden, med beaktande av arbetsmarknadens behov (s. 140)

När det gäller kravet på att utbildningen måste kunna antas stärka den sökandes framtida position på arbetsmarknaden, med beaktande av arbetsmarknadens behov, ställer sig Mittuniversitetet frågande till hur detta ska kunna bedömas och i enlighet med vad? Hur bedöms vad som är "arbetsmarknadens behov"? Hur säkerställs likvärdighet och rättssäkerhet i ett system där det är olika aktörer som gör bedömningen om en individs ställning på arbetsmarknaden och vem gör bedömningen av var gränsen går för arbetsgivarens ansvar för kompetensutveckling?

Kap 5.5: Utbildning som omställningsstudiestöd inte bör lämnas för (s. 144)

Stödet bör inte gå att få när det gäller utbildning som enbart syftar till att möta kompetensbehoven hos en specifik arbetsgivare eller när det rör utbildning som arbetsgivaren skäligen borde tillhandahålla.

Mittuniversitetet menar att det finns många stora arbetsgivare, bland annat inom staten, vilket ger en risk för att den som har studerat med

omställningsstudiestöd enbart möter kompetensbehoven hos den specifika arbetsgivaren och inte blir gångbar utanför den sektor hen redan verkar inom. Vidare kan det bli svårbedömt vilken kompetensutveckling som ska användas för vad och när arbetsgivaren ska erbjuda skälig kompetensutveckling istället för att arbetstagaren ska ansöka om omställningsstudiestöd.

Kap 6.2: Omställningsstudiestöd ska kunna lämnas på hel- eller deltid. Även studier på låg takt ska omfattas av omställningsstudiestödet. (s. 148)

Mittuniversitetet anser att detta får stora konsekvenser för kompetensförsörjning och attraktivitet. Kompetensförsörjningsmässigt på grund av att deltidsstudier gör att det kommer att vara svårt att ersätta den tjänstledige medarbetaren med en ny medarbetare på deltid och attraktivitetsmässigt på grund av att det inte går att erbjuda nya medarbetare heltidstjänster.

Kap 7 Administration av omställningsstudiestöd

Mittuniversitetet förutsätter att redan befintlig process för lärosätena gentemot CSN ska stå modell för omställningsstudiestödet, d v s att förslagen inte genererar ytterligare administration för utbildningsanordnarna.

Kap 7.2.2 Yttrande från en omställningsorganisation

Mittuniversitetet befarar att bedömningen hur en utbildningsinsats stärker individens framtida ställning på arbetsmarknaden kommer bli svår att genomföra rättssäkert och likvärdigt. Dels kommer det bero på hur utlåtandet ska formuleras, dels på vilka förutsättningar yttraren har att formulera sig. Härutöver tillkommer att inte alla sökande kommer ifråga för ett yttrande.

Kap 8.3 Fördelning av medel till studerande med arbetslivserfarenhet från privat respektive offentlig sektor

Avsatta medel ska fördelas i två potter vars storlek ska avspegla andelen förvärvsarbetande i offentlig sektor respektive privat sektor

Finns det möjlighet att omfördela medlen mellan de två pottorna; offentlig respektive privat sektor, under pågående ansökningsomgång om det visar sig att fördelningen är för ojämn utifrån antal sökande?

Kap 11 Uppföljning och utvärdering av reformen (s 322)

Redovisning för omställningsstudiestöd köpt utbildning och validering bör särredovisas.

Den uppföljning av validering, som föreslås särredovisas, anger inte om det gäller validering för tillträde och/eller för tillgodoräknande.

Kap 13.3 Förslagets konsekvenser för individer

Av utredningens konsekvensanalys framgår att anställda arbetstagare som vill studera med omställningsstudiestöd behöver ansöka om tjänstledighet hos sin arbetsgivare. Det framgår också att laggrunden för tjänstledigheten ska vara lagen (1974:981) om arbetstagares rätt till tjänstledighet vid utbildning.

Lagen (1974:981) om arbetstagares rätt till tjänstledighet för studier ger arbetstagare långtgående rätt till tjänstledighet. Arbetsgivaren kan skjuta på tjänstledigheten men har inte rätt att neka ledighet.

Om omställningsstudiestödets införande leder till att fler statsanställda ansöker om tjänstledighet så kan det komma att påverka de statliga verksamheternas kompetensförsörjning negativt, åtminstone på kort sikt.

Kap 13.13 Konsekvenser för omställningsorganisationerna

Utredningen nämner inte kostnaderna för omställningsorganisationerna när deras roll breddas till att även omfatta kompetensutveckling och

möjliggörande av omställning för personer som inte sagts upp från en tillsvidareanställning. Indirekt torde det bli en ökad kostnad för arbetsgivare som t ex universitet och högskolor.

Kap 13.14 Konsekvenser för arbetsgivare och företag

Remissen har huvudsakligen ett individperspektiv och det är svårt att se hur arbetsgivare förväntas arbeta med omställningsstudiestödet då det inte är givet att arbetsgivaren är med i planeringen.

Kap 13.15 Övriga konsekvenser

Utredaren bedömer att konsekvenserna för utbildningsanordnare inom det offentligfinansierade utbildningssystemet förväntas bli begränsade.

Mittuniversitetet vill tillägga att utbildningsanordnare samtidigt är arbetsgivare, vilket medför att förslagen medför konsekvenser ur flera perspektiv för en och samma myndighet, d v s både ur arbetsgivarperspektivet och den utbildningsadministration förslagen kan medföra.

Mittuniversitetet menar vidare att framtagande av utbildningar med t ex 20 procent studietakt, kan komma att kräva omfattande arbetsinsatser av enskilda handläggare, administratörer och ämneskunniga.

Det är också troligt att efterfrågan på validering ökar med dessa förslag. Även om efterfrågan av validering tros bli begränsad så fordrar varje enskilt valideringsärende i regel ett omfattande och kostsamt arbete, vilket hittills inte är avgiftsbelagt för validanden eller som utbildningsanordnaren ges ekonomisk kompensation för (se tidigare remisser från Valideringsdelegationen).

Vidare är det bekymmersamt för universitets- och högskolesektorn om ytterligare utbildningsuppdrag ska rymmas inom takbeloppet (med undantag för uppdragsutbildning, vilket universitetet ser positivt på att den ska kunna beställas av omställningsorganisationerna). En ökning av takbeloppet kan alltså bli en konsekvens av förslagen.

Mittuniversitetet kan inte finna vilka förväntningar som finns eller krav som kan komma att ställas på utbildningsanordnarna. Det är dock viktigt att förslagen inte resulterar i en ytterligare styrning av högskolornas verksamhet, utan att autonomi bibehålls.

En konsekvens som inte anges i förslaget är vilken/vilka part(er), myndighet(er), arbetsgivare som ska bedriva den marknadsföring av omställningsstudiestödet som behövs för att nå målgruppen.

Föredragande och beslut

Beslut i detta ärende har fattats av rektor Anders Fällström efter föredragning av studieadministrativ chef Agneta Sundvisson och HR-chef Victoria Sjöbom. Närvarande vid den slutliga behandlingen av ärendet har prorektor Håkan Wiklund, förvaltningschef Lotten Glans, samordnare Anna Haeggström och studentrepresentanter Emanuel Magnusson och Felicia Dyberg varit.

Sundsvall 2021-09-14

Anders Fällström, rektor